

**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ
ПОЛТАВСЬКОГО РЕГІОНУ**

Помаз Ю. В. к.і.н., доцент

Полтавська державна аграрна академія

Розглядаються перспективні напрями розвитку сільських територій та діяльність органів місцевої влади щодо його стимулювання в Полтавському регіоні.

We consider the perspectives of rural development and the activities of local authorities to promote it in the Poltava region.

Постановка проблеми. Невід'ємною складовою економічного зростання України є вирішення проблем аграрної сфери, зокрема, розвитку сільських територій. Необхідність вироблення ефективних заходів щодо стимулювання соціально-економічного розвитку сільської місцевості пояснюється значним і тривалим її занепадом, наявністю в країні диспропорцій регіонального розвитку. Пошук шляхів активізації сільського розвитку потребує переходу до нових його парадигм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку теоретичних і практичних проблем забезпечення ефективності розвитку сільських територій на сучасному етапі зробили Є. І. Бойко, Х. М. Притула [1], І. Р. Залуцький [1, 2], Лісовий А. В. [3], Малік М. Й. [4], О. Онищенко, В. Юрчишин [5], П. Т. Саблук [6]. Однак, низка аспектів складних і багатогранних проблем, що мають місце в аграрному секторі економіки, відносно недостатня вивченість їх регіонального аспекту потребують подальшого дослідження. Актуалізація регіонального підходу до вивчення питань розвитку сільської місцевості пояснюється тим, що лише завдяки врахуванню специфіки окремих територій можливо забезпечити ефективні зрушення, активізацію їх соціально-економічного розвитку.

Постановка завдання. Метою і завданням пропонованої статті є визначення основних напрямів підвищення ефективності соціально-економічних перетворень у сільській місцевості Полтавського регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі ринкових трансформацій суспільства особливої ваги набуває концепція поліфункціональності сільських населених пунктів, що прийшла на зміну теорії їх аграрно-галузевої спрямованості. Диверсифікація та багатопрофільність сільської економіки, що передбачають розвиток виробництва, сфери послуг, рекреації тощо, стають запорукою підвищення якості життя сільського населення, збереження природного середовища, тобто забезпечення сталого розвитку села в цілому.

Як показує досвід, аграрна політика неспроможна повною мірою вирішувати проблеми розвитку сільських поселень. Активізація українського села можлива завдяки державній підтримці аграрної сфери у комплексі з розвитком сільських територій. Проте, не слід ігнорувати значимість удосконалення аграрного сектору для вирішення питань активізації села, оскільки

нині саме він створює економічне підґрунтя сільських населених пунктів. Головним засобом існування сільських мешканців є селянські господарства. Зокрема, на Полтавщині станом на 1 січня 2012 р. функціонували 211,7 тис. домогосподарств. Загальне виробництво продукції сільського господарства в усіх категоріях господарств області впродовж 2011 р. зросло на 31,3 % порівняно з 2010 р., у т. ч. в сільськогосподарських підприємствах – на 39,8 %, у господарствах населення – на 21,7 %. Обсяг виробництва продукції рослинництва за цей період збільшився на 43,6 % (у т.ч. у сільськогосподарських підприємствах – на 55,2 %, у господарствах населення – на 30,5 %), галузі тваринництва – на 3,1 % (у т. ч. у сільськогосподарських підприємствах – на 4,3 %, у господарствах населення – на 1,8 %) [7]. Однак, за останні роки галузі рослинництва і тваринництва мали невисокий рівень рентабельності. Це зумовлює необхідність посилення державного регулювання й підтримки аграрних товаровиробників шляхом надання фінансової допомоги у вигляді доцільностей.

Пріоритетним завданням органів державної влади та місцевого самоврядування є соціальне відродження села. На початку лютого 2010 р. уряд України ухвалив Концепцію Державної цільової програми стійкого розвитку сільських територій на період до 2020 року. З ініціативи голови Полтавської обласної державної адміністрації й за підтримки депутатів обласної ради була розроблена Програма соціального розвитку сільських населених пунктів Полтавської області на 2011 рік, прийнята в розвиток положень обласної Програми економічних реформ на 2010–2014 рр. «Успішна Полтавщина – заможна територіальна громада. Будуємо разом» та низки цільових регіональних та районних програм Аналогічну Програму прийняли й на 2012 рік. Вона має на меті підвищення рівня добробуту мешканців сільських територій, зменшення диференціації рівнів життя міських і сільських громад, розвиток підприємництва та ринкової інфраструктури в сільській місцевості, раціональне використання природних ресурсів, збереження традицій та розвиток національного і культурного потенціалу села з метою створення сприятливого середовища для життєдіяльності людей відповідно до сучасних соціальних стандартів та нормативів.

Програма має 14 напрямків та 6 пілотних проектів, якими передбачено цільове фінансування об'єктів соціальної сфери села. Загальне фінансування становить 139566,6 тис. грн., у т. ч. за рахунок коштів обласного бюджету – 10057,4 тис. грн. (із них на соціальні об'єкти – 30 тис. грн., об'єкти культури – 469 тис. грн., дороги – 7831,4 тис. грн., благоустрій – 1697 тис. грн., пілотні проекти – 30 тис. грн.), бюджету районних рад і місцевого бюджету – 52345,1 тис. грн. та коштів інвесторів – 77164,1 тис. грн. У 2012 р. на реалізацію соціальних програм на Полтавщині у вигляді субвенцій з держбюджету виділено 236 мільйонів гривень. Основні їх напрями – планові ремонтні роботи дитячих садків та шкіл, ремонт та закупівля нового обладнання для медичних за-

кладів, догляд за об'єктами культури, створення та підтримка торгівельних об'єктів, благоустрій населених пунктів області [8].

В усіх районах області тривають роботи, передбачені Програмою соціального розвитку сільських населених пунктів. Станом на середину вересня 2012 р. сума використаних коштів склала 98,0 млн. грн. або 70,3 % (на відповідну дату 2011 р. – 33,1 %). Найкращими темпами намічене у Програмі реалізується в Котелевському (249,2 %), Лубенському (183,9 %), Решетилівському (136,6 %), Новосанжарському (105,0 %) районах. У середньому по області планується використати на одного сільського мешканця 242,2 грн., що на 4,3 % більше від фактичного показника 2011 р. На даний час на одного сільського мешканця в рамках реалізації Програми використано в середньому 170,1 грн. (70,3 %). У рамках Програми передбачене укладання 1503 соціальних угод між орендарями землі та сільськими громадами на загальну суму 34,7 млн. грн. Нині фактично використано 22,8 млн. грн., або 65,4 %. У області активно функціонує сільськогосподарська дорадча служба, яка надає допомогу сільськогосподарським товаровиробникам та населенню з різних питань виробничої діяльності. На підтримку обласної дорадчої служби з обласного бюджету в 2012 р. було виділено 150,0 тис. грн. [9]

Домінантою регіональних програм має стати перенесення фокусу державної політики на середньотоварного та дрібнотоварного виробника. Зокрема, реалізація на Полтавщині програми «Рідне село», що передбачає реформування системи регулювання та контролю для малих та середніх господарств, сприяє наповненню внутрішнього ринку продукцією малого та середнього виробництва, створенню нових робочих місць, дає можливість зупинити відтік робочої сили із села в місто. Полтавщина – це аграрно-промисловий регіон, відомий багатою культурно-мистецькою та історичною спадщиною. Ресурсний потенціал сільських територій регіону дозволяє ефективно розвивати екологічний, аграрний, спортивний, сакральний та інші види туризму, народні промисли, підприємництво у сфері послуг. Їх розвиток сприятиме підвищенню фінансового забезпечення, покращенню екологічної ситуації, транспортного обслуговування у сільських населених пунктах.

Висновки. Проведене дослідження показало, що в Полтавському регіоні на порядку денному стоїть питання вироблення комплексної дійової системи управління розвитком сільської місцевості, яка повинна забезпечити активізацію сільських поселень та їх сталий розвиток в умовах соціально-економічних трансформацій. Вважаємо, що подальша реалізація заходів Програми соціального розвитку сільських населених пунктів Полтавської області сприятиме удосконаленню механізму взаємодії місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування усіх рівнів, забезпечить комплексний підхід до вирішення невідкладних проблем сільських територій. Доцільним є поступовий перехід до середньострокового планування заходів із відродження сільських населених пунктів, яке б забезпечило стійку позитивну динаміку їх поступу.

Підґрунтям відродження сільських територій має стати розвиток аграрних і неаграрних видів діяльності, спроможних створити необхідну фінансову базу для серйозних соціально-економічних трансформацій на селі й забезпечити належні умови проживання населення. Вкрай необхідним є вироблення нової парадигми управління аграрними підприємствами для підвищення ефективності їх господарської діяльності, реалізація комплексної програми розвитку АПК регіону шляхом створення ефективної системи взаємовідносин на всіх рівнях управління. На особливу увагу заслуговують проблеми соціально-економічного партнерства між сільськими громадами та орендарями землі, створення сприятливих умов для самореалізації населення сільської місцевості регіону, зокрема, заохочення підприємництва, його кредитна підтримка. Неодмінним є подальше використання потенціалу розвитку перспективних галузей малого та середнього бізнесу в Полтавському регіоні – овочівництва, ягідництва, рибництва, бджільництва, стимулювання розвитку неаграрних видів діяльності – сільського туризму, народних промислів. Бажаними пріоритетами повинні стати підвищення рівня зайнятості й зростання доходів сільського населення, розвиток ринкової інфраструктури, поліпшення екологічної ситуації в сільській місцевості.

Література:

1. Розвиток сільських територій (стан, проблеми, перспективи) / Є. І. Бойко, І. Р. Залуцький, Х. М. Притула та ін.; НАН України. Ін-т Регіональних досліджень; [наук. ред. Є. І. Бойко]. – Львів, 2011. – 61 с.
2. Залуцький І. Р. Актуалізація пріоритетів державної політики розвитку сільських територій / І. Р. Залуцький // Регіональна економіка. – 2011. – № 2. – С. 51–58.
3. Лісовий А. В. Державне регулювання розвитку сільських територій / А. В. Лісовий // Економіка АПК. – 2009. – № 8. – С. 117–121.
4. Малік М. Й. До питання сталого розвитку сільських територій / М. Й. Малік // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 51–58.
5. Онищенко О. Сільський розвиток: основи методології та організації / О. Онищенко, В. Юрчишин // Економіка АПК. – 2006. – № 10. – С. 4–13.
6. Саблук П. Т. Розвиток сільських територій – запорука відродження аграрної України / П. Т. Саблук // Вісник аграрної науки. – 2006. – № 5. – С. 21–23.
7. Статистичний збірник «Сільське господарство області» за 2011 рік / за ред. Л. М. Безхлібняк. – Полтава: Головне управління статистики у Полтавській області Державного комітету статистики України, 2012 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <http://poltavastat.pi.net.ua>.
8. Полтавська область отримала рекордну допомогу від держави на реалізацію соціальних програм [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/bez-sela-ne-bude-ukrayini>.
9. Підсумки розвитку агропромислового комплексу Полтавської області / Офіційний сайт Головного управління агропромислового розвитку Полтавської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <http://www.apk.poltava.ua>.

Рецензент: д.е.н., професор Махмудов Х.З.